

УДК 11/14:061.2(477)“2019”
DOI: 10.18523/2617-1678.2020.5.103-105

Терлецький В. М.
orcid.org/0000-0003-3212-043X

Козловський В. П.
orcid.org/0000-0001-8302-3977

«РІК [17]69 ДАВ МЕНІ ВЕЛИКЕ СВІТЛО» (СЕМІНАР КАНТІВСЬКОГО ТОВАРИСТВА В УКРАЇНІ)

Огляд ознайомлює із головними тезами доповідей учасників семінару Кантівського товариства в Україні, що відбувся у грудні 2019 р. в Національному університеті «Києво-Могилянська академія». Доповідачі зосередили увагу на питаннях інтерпретації нотатки І. Канта про «велике світло» в різних історичних і систематичних контекстах: від еволюції вчення про простір через проблему метафізичного пізнання і нову теорію суджень аж до понять нормативності й концептуальності людського пізнання.

Ключові слова: Кант, історія філософії, теорія простору, метафізика, правило, концептуалізм.

Кантівське товариство в Україні в грудні 2019 р. провело семінар, що був присвячений одній події в житті Імануеля Канта, яку в рукописній спадщині філософа занотовано вельми стисло: «Рік [17]69 дав мені велике світло» (Kant, 1928, s. 69). Захід відбувався за сприяння кафедри філософії та релігієзнавства НаУКМА і за підтримки Українського філософського фонду – інституцій, яким учасники й організатори висловлюють щирю вдячність.

Із міркувань суто наукових було вирішено присвятити семінару два дні, оскільки традиційно кантознавчу тематику, що стосувалася історичних і систематичних передумов цієї нотатки філософа, складно було поєднати зі специфікою сучасного американського кантіанства.

У перший день роботи семінару (7 грудня) доповідачі намагалися проаналізувати це висловлювання Канта в контексті еволюції його творчості та з огляду на ті зміни в теоретичних побудовах філософа, які припадають на час написання цієї рефлексії.

Віталій Терлецький, голова Кантівського товариства в Україні, у доповіді «“Велике світло” 1769 р. – концепт, контексти і дискусії» сформулював тезу, що слова Канта про «велике світло» можна тлумачити в трьох різних контекстах, які, проте, не заперечують один одного. По-перше, як певне осягнення, що відображено в дисертації 1770 р. через розмежування інтелегібельної і чуттєвої сфер мислення. По-друге, як новий варіант теорії простору, що відрізняється від попередньої версії, представлені в праці «Про першу підставу різниці сторін у просторі» (1768), і, можливо, антиципує вчення про простір і час дисертації 1770 р. По-третє, в контексті комплексу питань, пов'язаних із теорією суджень, ученням про категорії та проблематикою онтології. Джерельним підґрунтям для останнього способу тлумачення може бути змістове багатство рукописної спадщини філософа.

Юрій Федорченко, кандидат філософських наук, незалежний освітній аналітик-консультант, у доповіді «Кант на шляху метафізики» детально

зупинився на вагомій і водночас контраверсійній темі «Кант і метафізика». Кантів шлях метафізика істотно був закарбований конкурсним питанням Пруської академії наук 1763 р. про можливість очевидності і достовірності метафізичних істин. Перешкодою для інтерпретації рефлексії, яка містить згадку про «велике світло» 1769 р., є традиційне врахування лише її другої частини та нехтування першою, що зумовлено історично неповною формою її першої публікації Бено Ердманом в 1884 р. На думку доповідача, відповідь про головне досягнення 1769–1770 рр. («велике світло») Кант експліцитно дає у листі до Йоганна Гайнриха Лямберта від 2 вересня 1770 р., і саме цей лист є ключем для відповіді на питання про природу «великого світла».

Віктор Козловський, кандидат філософських наук, доцент НаУКМА, у доповіді «Генега проблематики трансцендентальної естетики у працях Канта кінця 1760-х рр.» простежив питання, пов'язані з переосмисленням сутності й ролі простору та часу в поступовому концептуальному русі Канта від реляційної (Ляйбніца) до абсолютної моделі простору і часу (Ньютона). Вже в першій своїй публікації «Думки про справжню оцінку живих сил» (1747) Кант намагався якось узгодити механіку Ньютона і фізику Ляйбніца, а також їхні уявлення про простір і час. У статті «Про першу підставу різниці сторін у просторі» (1768) Кант дійшов висновку про абсолютність простору природи і світу. Але в дисертації 1770 р. філософ надав моделі абсолютного простору і часу суб'єктивного тлумачення, розглядаючи їх як необхідні ментальні структури суб'єктивності. Саме відкриття суб'єктивності простору й часу і є тим «великим світлом», про яке німецький мислитель писав у своїй нотатці.

Другий день роботи семінару (13 грудня) був цілком присвячений маловідомому в нас сучасному американському кантіанству і його специфіці роботи з творами Канта.

Іван Іващенко, кандидат філософських наук, докторант університету імені Мартіна Лютера, Галле, Німеччина, у доповіді «Роберт Брендон про Кантів “регулізм”: pro et contra» спочатку розтлумачив поняття регулізму в американського філософа. Йдеться про розуміння правил як експліцитних принципів (норм, законів), яких треба дотримуватися саме через їхню експліцитність. Епістемічна коректність якоїсь дії полягає в її стосунку до експліцитного правила. Однак таке розуміння нормативності, яке Брендон приписує Кантові, призводить до регресу, адже коли

ми розуміємо нормативність винятково як експліцитні правила, тоді ми потребуємо інших правил, щоб оцінити коректність застосування даного правила. Проте на підставі певних пасажів з А-дедукції першої «Критики» можна зробити висновок, що Кант не дає вагомих підстав для такої оцінки його розуміння правил. На прикладі синтезу апрегензії у спогляданні можна показати, що правила імпліцитно наявні вже у спогляданні. Функція ж синтезу рекогніції полягає в експлікації імпліцитно наявної у спогляданні концептуальної активності, тож у виявленні умов можливості чуттєвого досвіду, які з такого досвіду не запозичені та не можуть бути запозичені. Можливим джерелом для Брендонного тлумачення Канта є вплив статті його вчителя Вілфрида Селарса «Inference and Meaning».

В'ячеслав Циба, кандидат філософських наук, доцент НаУКМА, у доповіді «Сучасне прочитання Кантової епістемології у філософії Вілфрида Селарса» зазначив, що доктрина трансцендентального ідеалізму, якщо її не реформувати, коливається між двома пастками, які можна умовно визначити як «Міф про дане» (Myth of the Given) і «Міф про взяте» (Myth of the Taken). Перший означає, що неконцептуальні об'єкти ніби надають нам підстави для суджень про них. Другий – що ці об'єкти, навіть впливаючи на наші тіла, не спричиняють у нас думок, бо ми вже маємо прото-думки у вигляді загальних понять. Натомість бачення Селарса ґрунтується на тому, що неконцептуальне спричиняє нас до того, що ми конкретизуємо реальний порядок речей (який уже є, а не створюється нами) за допомогою тих понять, які підставово застосовуємо згідно з правилами ума. За Селарсом, простір і час є не «формами чуттєвості» (бо форма є дещо логічне, тоді як рецептивність є неконцептуальною), а поняттями розсуду, адже саме поняття дають змогу нам опрацювати чуттєве розмаїття. Тому споглядання слід вважати властиво непередикативною формою, дескрипцією, яка реферує до конкретних речей і передусє передикативному судженню, містячи в собі можливість його розгортання. Як концептуальне уявлення споглядання має стосунок до сингулярних об'єктів, які постачаються для всякого судження. У цьому сенсі споглядання так само є знанням (cognitio), попри те, що це знання є неповним і потребує подальших поняттєвих операцій. Селарс вимагає відмовитися від вчення про синтетичне апіорі як незмінну, унітарну й вичерпну концептуальну систему, задовольняючись її

тлумаченням як необхідної й універсальної, але не незмінної.

Попри вузькофахову спрямованість семінару, його тематика викликала значний інтерес філо-

софської спільноти. Про це свідчить активна участь у його роботі не лише науковців і викладачів багатьох столичних академічних і освітніх установ, а й широкого кола студентства.

Список посилань

Kant, I. (1928). *Gesammelte Schriften, Herausgegeben von der Preußischen Akademie der Wissenschaften. Bd. XVIII*. Berlin: Walter de Gruyter.

References

Kant, I. (1928). *Gesammelte Schriften, Herausgegeben von der Preußischen Akademie der Wissenschaften. Bd. XVIII*. Berlin: Walter de Gruyter.

Vitali Terletsky, Viktor Kozlovskiy

“THE YEAR OF [17]69 GAVE ME A GREAT LIGHT” (SEMINAR OF THE KANT SOCIETY IN UKRAINE)

The review introduces the main topics of the reports of the seminar participants of the Kant Society in Ukraine, held at the National University “Kyiv-Mohyla Academy” in December 2019. The speakers focused on the interpretation of I. Kant’s note on the “great light” in various historical and systematic contexts: from the evolution of the doctrine of space through the problem of metaphysical cognition and the new theory of judgment down to the concepts of normativity and conceptuality of human cognition.

Keywords: Kant, the history of philosophy, the theory of space, metaphysics, rules, conceptualism.

Матеріал надійшов 11.03.2020